

ՄԵՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ՓԱՌԱԽՈՐ ԿԵԳՐՈՆՆԵՐԷՆ
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ (ՄԿՀ)
1926-2005

Ահա առաջին կրթական փայլուն անցեալ ունեցած հաստատութիւն մը **ես**, որուն մասին անցեալ ժամանակով սկսած ենք խօսիլ, թէ՛ն տակաւին չենք ուզեր հաշտտիլ մեզի պարտադրուած իրականութեան հետ եւ ընդունիլ տխուր փաստը Հաստատութեան փակումին՝ միշտ յուսալով եւ լաւատես ըլլալով թէ հայ ժողովուրդը եւ իր աշխարհիկ ու հոգեւոր ղեկավարութիւնը խելքի կու գան ու կը շտկեն կատարուած սխալը:

Տխուր փաստը այն է որ 80 տարի հայ դպրութեան սպասարկած այս կրթական վառարանը ինչ ինչ պատճառներով կը փակուէր եւ հանրութիւնը, սրտցաւ մտաւորականութիւնը, հարիւրաւոր շրջանաւարտներն ու իրենց յետնորդները կը մատնէր շուարումի ու գայրոյթի: Տրուած պատճառներն ու պատճառաբանութիւնները բազմաճիւղ հայերու համար մինչեւ օրս շատ հեռու են համոզիչ ըլլալէ:

Այսօր հայ որբերու, 1500 շրջանաւարտներու եւ թերաւարտներու ուրուականները կը շրջին մաշտոցապարգել այս հաստատութեան շէնքերուն, կացարաններուն, դասարաններուն, որբերու կողմէ տնկուած պտրակներուն եւ Մելգոնեան բարերար եղբայրներու դամբանին շուրջ:

«Ինչո՞ւ», կը շշնջան եղրեւանիներու պտրակներուն սաղարթախիտ տերեւները, «ո՞ր են մեր շուրքերուն կարօտ սանսանուհիները», կը հծծեն անոնք:

Կեսարիայի ծնունդ, նախակրթարան մը չաւարտած Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոն-

եան եղբայրները հազիւ կրնային հայերէն խօսիլ եւ իրենց անուն-մականունը հայերէնով ստորագրել եւ կամ թէ հասկնալ Կեսարիայի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ կամ Ս. Աստուածածին եկեղեցիներու մէջ մատուցուած գրաբար պատարագները, բայց անոնք կը հաւատային Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ ու Հայ դպրոցի առաքելութեան: Եւ այսպէս, ծխախոտի մանրավաճառութեամբ օրուան ապրուստը հանող եղբայրները կը նետուին գործի ասպարէզ՝ իրենց երազը վառ պահելով իրենց սիրտերուն մէջ: Բախտը կը ժպտի, կը սորվին առետուրի կանոնները եւ երկուան Կեսարիոյ փողոցներուն մէջ «թիթիւն» ծախող երիտասարդները կը մեկնին Գահիրէ: Նախ կը հիմնեն ծխախոտի ներածման փոքրիկ առետրական կեդրոն մը: Առաջին համաշխարհային Պատերազմի պատճառով իրենց ներածած ապրանքին գինը կը հարիւրապատկուի:

Մելգոնեան եղբայրները բազմամիլիոնատեր են յաջորդ օրը:

Գրիգոր աղան (այսպէս կը կոչէին մեծ եղբայրը) շուտ կը հեռանայ այս աշխարհէն: Առետրական գործը կը շարունակէ եւ օր ըստ օրէ աւելի կը զարգացնէ կրտսեր եղբայրը՝ Կարապետ աղան: Երկուքն ալ չէին ամուսնացած: Վրայ կը հասնի Յեղասպանութիւնը: Յնցում է Կարապետ Մելգոնեանը եւ սակայն, հակառակ իր յառաջացած տարիքին կ'որոշէ քաշուիլ ասպարէզէն եւ իրենց կուտակած ամբողջ նիւթական հարստութիւնը նուիրել ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ՝ Պոլսոյ Պատրիարքութեան, Երուսաղէմի

Երեւանի Պետական Համալսարանին, Գահիրէի մէջ հիմնուելիք Մելգոնեան նախակրթարանին, իսկ առիծի բաժինը՝ Յեղասպանութեան որբերու համար կառուցուելիք որբանոց-կրթական հաստատութեան: Գլխատր կտակարար կը նշանակուի Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը (Ատենապետ՝ Պօղոս Նուպար Փաշա):

Եւ այսպէս 1923-ին Կիպրոսի մայրաքաղաք Նիկոսիա քաղաքէն բանի մը ըլմ. արեւելք գտնուող Ծաղկաբլուր կոչուած եւ քարայրներով «ժարուստ» տարածքին մէջ հսկայական կալուած մը կը գնուի ու կը կատարուի հիմնարկէքը: 1926-ին (90 տարի առաջ) իր դռները կը բանայ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ:

Մելգոնեան վարժարանը լոկ որբանոց կամ դպրոց մը ըլլալէ շատ աւելի բարձր ու վեհ հաստատութիւն մը դարձաւ, որուն շնորհիւ իր պանծալի անունը ոսկեայ տառերով արձանագրուած պիտի մնայ հայ մշակոյթի մատենանին մէջ:

Մելգոնեան եղբայրներու դամբանը բակին մէջ

Առաջին տասնամեակին որբանոց-կրթարան մըն էր, ուր կը սորվեցնէին նաեւ արեւստներ: Այս շրջանի աշակերտներէն (սաներէն) շատեր տակալին նախքան Բ. Պատերազմը ներգաղթեցին հայրենիք եւ իրենց ունակութիւնները ի սպաս դրին վերականգնող հայրենիքի զարգացման գործին: 1930-ական թուականներուն, յայտնի մանկավարժ Պօղոս Գեորգեանի ջանքերով հիմնուեցաւ նաեւ մանկավարժանոցը, որմէ շրջանաւարտ ելած երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները լծուեցան ուսուցչական ասպարէզին Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հայաստան, Յունաստան եւ Արեւելեան Եւրոպա: Նուիրեալ ուսուցիչներու մէջ կը գտնուէին այնպիսի տիտաններ ինչպէս Յակոբ Օշական, բանաստեղծ Վահէ-Վահեան, երաժշտագէտ ու խմբավար Բարսեղ Կանաչեան, Վահան Պէտելեան, Վահան Թէքեան:

Մանկավարժներու այս հունձքը տուաւ երագուած պտուղները թէ՛ հայրենիքի եւ թէ՛ սփիւռքի ամբողջ տարածքին: Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն յաճախելը դարձեր էր առանձնաշնորհում մը:

Արժէ յիշել բանի մը մանրամասնութիւններ ՄԿՀ-ի առաջին երեսուն տարիներու մասին:

ա.- Առաջին որբերը տնկեցին երկու պուրակներ՝ մին աղջկանց շէնքին, միւսը տղոց շէնքին դիմաց: (Մինչեւ օրս կը գոյատեւեն)

բ.- Ման-սանուհիները ծրիավարժ էին, իսկ աւարտելէ ետք անոնք նախքան իրենց նշանակուած տեղերը կամ ծննդավայրերը մեկնիլը, կը ստանային գրպանի ծախս, հագուստ եւ ճանապարհածախս:

գ.- ՄԿՀ-ը ունէր Կիպրոսի ամենէն կազմակերպուած ու գնահատուած փողերախումբը, իսկ Հաստատութեան մարզիկները ոչ միայն հայութեան, այլեւ Կիպրոսի հիւրընկալ ժողովուրդի հպարտութիւնն էին:

դ.- Այս Հաստատութեան բազմանդամ արի-արեւուշական շարժումը լաւագոյններէն մէկն էր Կիպրոսի տարածքին եւ արժանացած էր Անգլիական Հոգատարութեան ու Կիպրոսի ժողովուրդին բարձր գնահատանքներուն:

ե.- ՄԿՀ-ն ունէր իր սեփական տպարանը, մեքենաներն ու տառերը, որոնց շնորհիւ սաները կը հրատարակէին թերթ եւ գիրք՝ Մեղրակ Կէպէնլեանի հսկողութեամբ եւ առաջնորդութեամբ:

զ.- Հաստատութեան Մատենադարանը շուրջ 20.000 գիրքերով ու արժէքաւոր այլ հրատարակութիւններով պարծանքն էր հայութեան:

Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմէն ետք մեծ թիւով երիտասարդ Մելգոնեանցիներ ներգաղթեցին հայրենիք եւ իրենց աւանդը բերին մեր հայրենիքին մշակութային ու գիտական վերելքին՝ որպէս գրողներ, թարգմանիչներ, գիտական աշխատողներ, երաժիշտներ, արուեստագէտներ ու երաշք-տաղէտներ: ՄԿՀ-ի սաներէն եղած է յայտնի նկարիչ Յակոբ Յակոբեանը, հայկական հոգեւոր երաժշտութեան մեծ մասնագէտ Նիկողայոս Թահմիզեանը, գրող, թարգմանիչ ու արուեստարան Կարպիս Սուրէնեանը (Մարկիւագեան), գրող Գրիգոր Քէշիշեանը, Շաքէ Վարսեանը («Հայրենիքի Չայն») թերթի խմբ. կազմի անդամ, լրագրող, բանաստեղծ Կայծակ Լէփեճեանը եւ ուրիշներ:

1950-ական թուականներու սերունդներուն կրթական եւ ուսման պահանջներուն փոփոխութեան պատճառով ՄԿՀ-ն պէտք է

քայլ պահեր նոր ժամանակներու պահանջներուն հետ: Հետեւաբար ՄԿՀ-ն զարկ տուաւ հայեցի կրթութեան ու դաստիարակութեան զուգահեռ անգլիական G.C.E. քննութիւններու պատրաստութեան: ՄԿՀ-ն շուտով փայլեցաւ նաեւ այս ծրագրին մէջ՝ արձանագրելով նախանձեղի յաջողութիւններ, որոնց շնորհիւ 50-էն ետքի շրջանաւարտները յաջողութեամբ կ'ընդունուէին Անգլիոյ, ԱՄՆ-ի, Պէյրութի Ամերիկեան եւ Հայկազեան համալսարանները:

Յետ-ցեղասպանութեան շրջանին ՄԿՀ-ն տուաւ փառանգ մը մտաւորականներու եւ ազգային-հրապարակային դէմքերու: Պարգապէս դոյզն գաղափար տուած ըլլալու համար տանք քանի մը երախտաւորներու անունները՝ - Սմբատ Տէրունեան (Տէվէթեան), ազգային-հասարակական գործիչ եւ քանաստեղծ
- Երաժիշտ-խմբավար Սեպուհ Արգարեան, Կիպրոսի Հայկական ժամի հիմնադիրներէն եւ առաջին խօսնակ, հռչակաւոր «Գոհար» երգչախումբի խմբավար
- Պատմաբան Ազապի Նասիպեան
- Երկարամեայ ուսուցչուհի եւ տնօրէնուհի Սօսի Պետիկեան
- Բարս Թուղլաճեան, Պոլիս, արուեստի պատմաբան
- Երուանդ Ակիշեան, երկարամեայ ուսուցիչ եւ տնօրէն
- Անդրանիկ Փոլատեան, գրող եւ խմբագիր
- Նուպար Ակիշեան, գիտնական, գրող
- Վարդան Թաշճեան, երկարամեայ ուսուցիչ, տնօրէն եւ նկարիչ...

Ու տակաւին կարելի է երկարել այս շարքը, իսկ եթէ անոնց վրայ աւելցնենք Մելգոնեանցի յաջողած այլ արուեստագէտներու, գործարարներու, ճարտարագէտներու, ուսուցիչներու եւ բժիշկներու անունները՝ մեր սիւնակները քիչ կու գան:

Ահաասիկ այսպիսի ՓԱՌԱՒՈՐ կրթական հաստատութիւն մըն էր, զոր կը փակէր իր հովանաւոր կազմակերպութիւնը՝ մինչեւ օրս չտալով համոզիչ բացատրութիւն: Կը մնայ ենթադրել թէ ովկիհանոսի միւս ափը նստող ղեկավարները ամէն ինչ կը չափեն ու կը գնահատեն Wall Street-եան հոգեբանութեամբ:

Ափսո՛ս:

Կ'արժէ քանի մը խօսքով անդրադառնալ նաեւ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն եւ Երուսաղէմ յարաբերութիւններուն:

Տակաւին հիմնադրութեան իսկ օրերէն թէ՛ Միաբանութեան եւ թէ՛ ՄԿՀ-ի վրայէն չէ

պակաս Վարպետ Մելգոնեանի եւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հովանաւորութիւնը: Պաղեստինէն ու Յորդանանէն բազմաթիւ սան-սանուհիներ իրենց երկրորդական ուսումը ստացած են այս վարժարանին մէջ եւ կան Ժառանգաւորաց, Թարգմանչաց ու Մելգոնեան վարժարանները ունեցած են միեւնոյն տիտան ուսուցիչները, ինչպէս՝ Յակոբ Օշական, Ներսէս Թամամեան (Ն. Կատար): ՄԿՀ-ի մէջ ուսում ստացած են Պետրոս Լէփեճեան, Հրանդ Նազգաշեան, Արա Գալայճեան, այստեղ դասաւանդած է ՄԿՀ-ի ամենէն սիրուած ուսուցիչներէն Սաղիմահայ գրող, բանաստեղծ (յետագային Կիլպէնկեան Հաստատութեան Հայկական Բաժնի վարիչ) Վահրամ Մավեան, այս վարժարանէն շրջանաւարտ ելած է Ամմանի երկարամեայ ուսուցիչ Զգրըգճեան, Երուսաղէմէն Նազարէթ Չափատարեան եւ ուրիշներ:

Այս տարի 90-ամեակն է այս փառաւոր լոյսի տաճար Հաստատութեան: Վարժարանի երախտագէտ շրջանաւարտները կը պատրաստուին մեծ շուքով նշել իրենց երկրորդ տան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան տարեդարձը, որուն համար կազմակերպած են ուխտագնացութիւն մը դէպի Կիպրոս: Մեզի կը մնայ որպէս հայ մտաւորական, որպէս Մաշտոցին զինուորագրուած հայոց լեզուի, հայ գրականութեան, պատմութեան, ու մշակոյթի ուսուցիչ, յաջողութիւն մաղթել եւ ակնդէտ սպասել որ «սրբանուէր ու քանկագին» վարժարանը կրկին իր դուռերը բանայ իրեն այնքան պէտք ունեցող Միջին Արեւելքի հայ ուսումնաստենչ պարման-պարմանուհիներուն առջեւ:

Դոկտ. Մինաս Գոճայեան
ՄԿՀ-ի ուսուցիչ, 1978-1991)

Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութեան գլխաւոր շէնքերը